

CONSILIUL
JUDEȚEAN
MUREȘ

CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU
CULTURĂ TRADIȚIONALĂ ȘI
EDUCAȚIE ARTISTICĂ MUREȘ

-CENTRUL DE CONSERVARE ȘI PROMOVARE A CULTURII TRADIȚIONALE-

TRADIȚII MUREȘENE

Revistă anuală de etnografie și patrimoniu cultural

Tîrgu Mureș 2014

Case muzee și colecții etnografice în satele din județul Mureș

dr. Vajda András

În a doua jumătate a secolul 20, în România a pornit un val intensiv de cercetare etnografică, bazată mai ales pe inițiative locale. În urma acestor acțiuni au luat ființă mai multe colecții etnografico-istorice, amenajate în case tradiționale sau alte clădiri vechi, sub patronatul muzeelor județene/orășenești sau a consiliilor locale, a școlilor, căminelor culturale sau bisericilor. Un nou val al înființării de muzee locale s-a început după schimbările din 1989.

Inițiativele din județul Mureș s-au realizat în prealabil fără nici un sprijin sau control profesional, de aceea calitatea expozițiilor și muzeelor locale este foarte variată. Tot din această cauză nu avem date concrete referitor la numărul lor, starea colecțiilor, numărul obiectelor dintr-o colecție, statut juridic și utilizare locală a acestora.

Prezentul articol încearcă să prezinte muzeele și colecțiile etnografice din județul Mureș¹, oferind o imagine cuprinzătoare despre distribuția acestor muzee pe microregiuni și despre relația populației din mediul rural cu trecutul și tradițiile sale. Luând în considerare cele prezentate mai sus, avem în vizor obiectele culturii populare și colecțiile care le găzduiesc, dar și folosirea lor locală. Analizăm modul în care aceste instituții participă în păstrarea moștenirii locale și în teaurizarea acesteia. Cum devin parte a industriei patrimonizării și locuri de depozitare a memoriei și a moștenirii culturale.

Cadru teoretic

1. Hermann Bausinger afirmă că dislocarea/descompunerea orizontului are drept urmare revalorificarea spațiului, descoperirea locurilor. Acest fenomen a adus după sine extinderea noțiunii de pământ natal și crearea simbolurilor ce au umplut cu conținut această noțiune. Autorul sublinează că numeroasele aniversări locale organizate fac referire la istoria locală (Bausinger 1995: 81–83.). Aceste proceduri, care servesc la

---

1

stabilirea istoriei și tradițiilor locale, sunt descrise de Pierre Nora ca noțiunea de *locuri de memorie*. Crearea lor este justificată prin faptul că memoria nu mai are mediul lui real (Nora 2010: 13.). Jan Assmann atrage atenția asupra modului concret și asupra legăturii temporale și spațiale ale memoriei, pentru care folosește noțiunea de *formele memoriei*. Idealurile trebuie să capete forme perceptibile, ca ele să poată fi memorate, scrie autorul (Assmann 1999: 38–39.). Pentru descrierea spațiului delimitat de orizonturi Arjun Appadurai utilizează noțiunea de *localitate* ”localitatea înseamnă în primul rând relații și contexte și nu trepte sau spațialitate. Este o calitate complexă fenomenologică, care este creată de șirul de relații dintre senzația de sociabilitate, de tehnologiile interactivității și de contextele relative.” (Appadurai 2001: 3).

O modalitate de localizare a spațiului, a elementelor spațiului, obiectelor și sistemelor de obiecte este organizarea de noduri /puncte de memorie, pline cu semnificație ca urmare a acordului comun și interpretării colective, în anumite locuri în spațiul fizic – locul de viață a comunităților locale (Tóth 2009: 9.). Un astfel de nod în textura satului este muzeul. Căci obiectele necesită un loc special pentru a funcționa ca medii sicative ale memoriei (Tóth 2009: 9.).

2. Apariția paradigmei tezaurului în Europa central-estică este legată de aderarea la Uniunea Europeană, dar noțiunea este prezentă în discursul științific și politic² încă din anii 1970. Acesta este în strânsă corelație cu schimbarea dimensiunilor în urma transformării culturale, când comunitatea mică a devenit o categorie legitimă în cercetare (pe lângă societate, ca și comunitate imaginată) și când acestea au început să-și elaboreze moștenirea. Astfel devine muzeul satului parte în teaurizare, un indicator al conștientizării că trăim împreună cu trecutul. Comunitatea locală, în timp ce își creează istoria se recunoaște în relicvele trecutului. Prin aceasta orientarea către viitor din secolul al 20-lea a fost schimbată de cultul prezentului, care păstrează încă relicvele trecutului autentic, adică *prezentismul* (vezi Hartog 2006.). Astfel muzeele sătești, care păstrează valorile locale, sunt așezate într-un context mai larg. Acestea sunt înfățișate ca un produs al tezaurului, necesare pentru senzația de apartenență la individului, căci – cum spune Löwenthal – teaurul ține în viață comunitatea, iar omul de azi poate exprima, păstra, trăi și transmite ideile abstracte pe limbajul tezaurului (vezi Husz 2006.). Totodată, muzeul poate deveni fundalul, adică scena pentru acțiuni și evenimente, care au rol aparte în crearea identității și tezaurului.

---

² Legat de tematica aceasta vezi György–Kis–Monok 2005., Fejős 2005: 41–48., Fekete 2005: 101–116., Husz 2006: 61–67., Paládi-Kovács 2004: 1–11., Sonkoly 2005: 16–22., 2009: 199–209., Frazon 2010/file,

3. Muzeele sunt bazate pe credința în raționalism, pe capacitatea omului de a sistematiza fenomenele și obiectele din jurul lui și astfel a domina lumea (Ebli 2009: 13.). Totodată, pe parcursul înființării sau extinderii muzeelor selectarea se unește cu intenția arhaizării și idealizării (Fejős 2003: 123.). În timpul păstrării muzeale – scrie Gazda Klára – obiectele parcurg o metamorfoză: își pierd funcțiile originale de obiect și devin obiecte ale proceselor formațiunii muzeale [...]. Funcțiile lor simbolice trăiesc mai departe transformate [...]. Semnificațiile interpretabile din prezența lor fizică trăiesc mai departe, cele originare din contextul original se pierd, și se adaugă altele provenite din noi informații. (Gazda 2008: 17.).

Case muzeu și colecții etnografice în județul Mureș

În prima fază a cercetării am reușit să adunăm date despre 54 muzee sau colecții muzeale din 52 de localități. Distribuția acestor muzee pe microregiunile etnografice din județul Mureș arată în felul următor: nouă muzee sunt de pe Câmpia Transilvaniei

(Band, Câmpenița, Glodeni, Grindeni, Pănet, Roșiori, Sântioana de Mureș, Sărmaș și Voivodeni), unsprezece (din zece sate) sunt de pe valea Mureșului superior (Aluniș, Brâncovenești /2/, Idecu, Idicel Pădure, Luieru, Pietriș, Rușii Munți, Săcalu de Pădure și Vălenii de Mureș), trei sunt de pe Valea Gurghiului și a Beicii (Isticeu, Nadășa și Șerbeni), trei din

împrejurimea Reghinului (Batoș, Habic și Petelea), trei sunt de pe Valea "întinsă" a Mureșului (Școala Nr. 1 din Tîrgu Mureș, Dumbră-vioara și Ernei), treisprezece (din doisprezece sate) sunt de pe Valea Nirajului (Adrianu Mic, Beu, Călugăreni, Eremieni, Gălățeni, Ghinești, Murgești, Păsăreni, Sâmbriaș (2), Sânsimion, Troița și Vădaș), iar

doisprezece sunt de pe Valea Târnavei (Albești, Chendu, Chibed, Cucerdea, Deleni, Dâmbău, Ghindari, Ozd, Păucișoara, Târnăveni, Vețca, Viforoasa).

Tipuri de colecții

Dintre colecțiile identificate de mine, patru (cel din Sâmbriaș, Aluniș, Brâncovenești și Sânsimion) folosesc denumirea de *casă muzeu*, la care se adaugă alte patru (Păucișoara, Vețca, Dâmbău, Chibed), care funcționează cu caracter de casă tradițională. Toate sunt înființate după anul 2000.

O parte semnificată a colecțiilor sunt *muzee al satului* adică stabilimente, care conțin obiecte etnografice și altele, legate de istoria locală. În cele mai multe cazuri aceste colecții sunt amplasate în clădiri nefuncționale ale școlii sau bisericii, sau în alte clădiri (conace) achiziționate prin fonduri ale fundațiilor.

Printre muzeele identificate, găsim trei case memoriale literare Horváth István din Ozd, Kemény János din Brâncovenești și Petőfi Sándor din Albești), dar sunt comemorate și alte personalități: Széllyes Sándor (Călugăreni), Balla Antal (Sâmbriaș), Madaras Gábor (Chibed).

La sfârșitul anilor 1960 în mai multe localități au fost înființate pe lângă școli, în scopuri didactice *camere etnografice/istorice*. Astfel între 1972–1992 în Roșiori, între anii 1960–1980 în Ernei (în incinta școlii) și Dumbrăvioara (în căminul cultural), dar și în Tîrgu Mureș, în incinta Școlii Generale Nr. 1 până la sfârșitul anilor 1990 funcționau astfel de colecții. În Ghinești în 2012, iar în Batoș în 2013 a fost amenajată o asemenea colecție.

O mare parte din muzeele identificate sunt inițiative private, cu sprijinire din partea bisericii, școlii, comunei sau din partea unei fundații. În unele cazuri aceste acțiuni s-au concretizat și funcționează fără sprijin extern. O parte dintre acestea pot fi vizitate, și pot fi încadrate într-un tip descris mai sus (majoritatea sunt case tradiționale). Astfel sunt colecțiile din Aluniș, Păucișoara, Dâmbău sau Vețca. Printre fondatori găsim întreprinzători, arhitecți sau artiști plastici. O altă parte a colecțiilor private (de ex. Călugăreni, Câmpenița, Eremieni) pot fi vizitate, acestea sunt localizate în proprietatea fondatorului. Și nu în ultimul rând, trebuie să menționăm colecțiile, care nu pot fi vizitate dar materialul adunat a servit la organizarea mai multor expoziții temporare. Cea mai impresionantă dintre acestea din urmă este colecția unui neurochirurg din Trei Sate.

O mică parte a muzeelor intră în categoria *muzeelor vii*³ care se referă la faptul că în muzeu au loc activități tradiționale în mod regulat. În cazul muzeului din Sânsimion, administrat de Grupul Milvus această noțiune înseamnă că pe lângă obiecte sunt plasate și animale.

Fondatori și instituții

Muzeele fondate în mediul rural au luat ființă la inițiativa intelectualilor locali. În cazul exemplilor descrise mai sus fondatorii în 10 muzee au fost profesori/învățători, 6 preoți, 3-3 medici sau întreprinzători și 2 etnografi. Pe lângă acestea întâlnim și actori, arhitecți, coreografi, curatori, sau specialiști în probleme de mediu. Inițiativa vine de cele mai multe ori din sfera civilă.

Colecțiile sunt amplasate în 8 cazuri în săli de școală, în 7 cazuri în clădiri ale bisericii, în 2 cazuri în cămine culturale, în 2 cazuri în clădiri aparținând consiliului local, în 7 cazuri clădiri proprietăți ale asociațiilor/fundațiilor, în 7 cazuri case tradiționale aflate în proprietăți private.

Perioade în înființarea muzeelor din județul Mureș

În județul Mureș putem observa 3 mari valuri în înființarea de muzee. Primul între 1960–1989 cu o activitate mai mare la începutul perioadei. În baza noastră de date se găsesc 5 muzee din etapa aceasta, când profesorii sau învățătorii locali au amenajat expoziții etnografice în sălile neutilizate pentru alte scopuri ale căminelor culturale sau ale școlilor. În zilele noastre aceste colecții nu mai există, totuși au avut o influență mare asupra fondării de muzee locale după schimbările din 1989. Al doilea val se înregistrează în anii 1990, când au luat ființă 5 muzee. Ultimul val este începând cu anii 2000, când aproximativ 20 de muzee au fost realizate. În aceste două perioade din urmă înființarea de muzee este suprapusă cu alte evenimente importante din viața satului (întâlniri fiii satului, zilele satului, pelerinaje).

Modele, impulsuri

Începând cu anii 1950, organul central a început înființarea instituției Centrul Creației Populare, în atribuția căreia intra păstrarea, promovarea și supravegherea tradițiilor populare. Paralel, a fost demarat șirul de spectacole Cântarea României, în cadrul căruia grupuri tradiționale, ansambluri, coruri sau grupuri de actori amatori au concurat

---

³ Noțiunea utilizată de administratorii muzeului.

unul cu celălalt, și promovau cultura locală. Primele colecții reprezentau de fapt accesoriile acestor evenimente, iar după o vreme colecțiile s-au extins și au devenit permanente, expuse în cămine culturale.

Rețeaua cercurilor de autoperfecționare a început să funcționeze în perioada anilor 1960. În cadrul acestor cercuri mai mulți profesori de istorie sau literatură au ținut prelegeri despre cultura populară, îndemnând elevii la colectarea obiectelor tradiționale. Colecțiile astfel realizate au fost expuse în incinta școlii.

Din păcate rezultatele acestor inițiative nu au fost de durată, nu au supraviețuit până în anii 2000. Dar este cert faptul că în memoria comunității au persistat și au constituit primul impuls la fondarea de noi muzee, în perioada de tranziție.

După 1989 ideologia de păstrare a tradițiilor s-a întărit ca urmare a influențelor generate de mass-media. Inițiativele (exemple de bune practici) prezentate prin unele programe tv ale păstrării tradițiilor au avut o influență pozitivă și asupra acțiunilor legate de tradiții, desfășurate în Mureș, dar impulsuri au avut și activitățile din regiunile învecinate.

În secolul al 21-lea în spatele acestor inițiative putem identifica și puncte de vedere economice sau turistice. Nu este întâmplător faptul că primele case tradiționale au fost amenajate de întreprinzători. Însă, ca urmare a materialelor ce promovau potențialul agroturistic, nu numai întreprinzătorii, ci și consiliile locale sau intelectualii locali leagă fenomenul de înființare de muzee locale de conceptul dezvoltării turismului rural.

Și nu în ultimul rând: din anii 1990, cu ocazia serbării zilelor satelor, des au fost organizate expoziții temporare cu obiectele tradiționale locale. Numărul mare de obiecte, întâmpinarea expozițiilor a stimulat intelectualii locali să organizeze expoziția într-un mod permanent pentru a fi vizitată de către publicul larg în mod continuu.

Utilizare: contexte și funcții

Aceste muzee au luat ființă și sunt utilizate pe baza a trei intenții: educare, dezvoltarea turismului (adică intenții economice) și consolidarea identității, editarea și prezentarea istoriei locale. Ca urmare, înființarea muzeelor sunt organizate în jurul organizațiilor și persoanelor cultural-economice, cei care activează pentru realizarea celor trei intenții. Inaugurarea muzeelor a avut loc în condiții în care localitatea oricum serba ceva important în istoria sa. Folosirea lor este mai intensă cu ocazia serbărilor de acest gen (zilele satului, festivaluri, tabere de dans, pelerinaj). În Voivodeni sau Sâmbriaș de

exemplu este organizată anual o tabără de dansuri populare, în cadrul căreia participanții vizitează împreună muzeul local de etnografie. În Glodeni sunt organizate în fiecare an zilele satului, dar și seri de cântece populare sau balul husarilor, când se vizitează muzeul local. Cu această ocazie nu numai participanții din alte localități vizitează muzeul, dar și localnicii prezenți, care cunosc îndeaproape expoziția. Astfel putem interpreta acest gest ca un rit, prin care individul întâlnește trecutul strămoșilor.

În mai multe muzee au loc tabere de creație, concursuri de povestit sau alte evenimente legate de păstrarea tradițiilor. În aceste cazuri muzeul funcționează ca o scenă, fundal pentru evenimentele ce se desfășoară, astfel semnificațiile acestor acțiuni sunt contextualizate și canalizate. În alte cazuri muzeele preiau rolul unui cămin cultural, unde pe lângă activitățile sus menționate mai au loc și lansări de carte, prelegeri de popularizare, cursuri și seminarii. Muzeele sunt cel mai des vizitate de elevii școlilor din zonă. Programa școlară prevede transmiterea cunoștințelor și noțiunilor legate de cultura populară tradițională, astfel că majoritatea pedagogilor încearcă să viziteze împreună cu elevii muzeul etnografic din localitate – sau cel mai apropiat din zonă. Muzeele mai populare sunt frecventate chiar și de elevii de la orașe. În acest context muzeul funcționează ca un spațiu al amintirii, dar și al cunoașterii și al (re)învățării.

O parte semnificativă dintre vizitatori o constituie turiștii, cei care ajung în contact cu muzeele în cadrul unor excursii organizate, de grup, cu toate că sunt câteva, care ajung accidental într-o localitate în care funcționează un muzeu etnografic.

Acesta este pe de o parte o posibilitate a diversificării activităților economice, a dezvoltării economiei locale, pe de altă parte, din perspectiva turiștilor o posibilitate de a cunoaște ceva exotic și de nostalgie. Muzeul de istorie locală – afirmă Ebli Gábor, este locul preferat al turiștilor, din cauză că se pot face călătorii în timp, în istoria unui comunități, în viața oamenilor de zi cu zi, fără greutatea istoriei universale (Ebli 2009: 38.).

Ca urmare a intențiilor descrise mai sus, colecțiile etnografice au diferite strategii de comunicare și de autoprezentare. Fondatorii acelor muzee, care sunt considerate baze ale identității locale, iar înșiși își atribuie roluri mesianistice, se zbat pentru ca muzeul să fie prezentat în mass-media județeană, locală sau online. Sunt câteva cazuri când au elaborat site propriu pentru muzeu (de exemplu casa tradițională Balla Antal din Sâmbriaș). Cei care consideră prioritară dezvoltarea turismului pe lângă construirea identității se ocupă mai ales de prezența muzeului pe siturile/ ghidurile turistice.

Pe planul exercitării considerentelor profesionale, majoritatea muzeelor au deficiențe. Cea mai pronunțată deficiență este lipsa unui inventar al obiectelor. Chiar și în acele muzee, unde au o oarecare listă a obiectelor (de ex. Glodeni, Păsăreni), acestea se restrâng la notarea numelui, numărului obiectului, mai rar notează numele proprietarului (donatorului). Această deficiență are originea în tehnica de colectare. Colectările de obiecte tradiționale au decurs de cele mai multe ori în următorul mod – așa cum a povestit Nagy Erika din Voivodeni: *”Când m-am mutat înapoi la Voivodeni, m-au rugat să-i ajut la amenajarea unei expoziții etnografice în școala generală. Ne-am pus pe căruța și am cutreierat satul. Am cerut, am colectat diferite obiecte de mobilier, țesături, vase vechi, unelte pentru tors. Au fost unii, care ne întrebau pentru ce ne trebuie, dar i-am liniștit, că le vom înapoia... Au fost și alții, care au donat obiectele muzeului, spunând că vor fi în loc mai bun decât acasă, în pod.”*

Adică colectările organizate au strâns numeroase obiecte într-un timp scurt, ceea ce nu a făcut posibilă realizarea paralelă a unui inventar. Pe de altă parte este cauza pentru care nu a fost practicat principiul selecției. Fiecare obiect ce a fost donat muzeului a fost expus, astfel expozițiile sunt aglomerate, în majoritatea cazurilor arată mai degrabă ca un depozit. Tehnica utilizată a influențat și tematica expozițiilor. Unele obiecte – de exemplu uneltele folosite în tors/țesut – sunt proporțional în număr mai mare, în timp ce altele lipsesc în totalitate. Mobilierul vechi, de prestigiu, sau vasele pictate de exemplu sunt în număr foarte mic. O altă caracteristică a tehnicii expoziționale este de asemenea interesantă: muzeele lucrează cu o asistență minimală. Foarte rar întâlnim descrieri textuale, pliante, însă sunt câteva exemple de păpuși din paie. Muzeele nu au personal angajat, programul de vizitare este neorganizat, sunt deschise la cerere.

Concluzii

În trecut aceste instituții au avut rolul de a acumula și a păstra amintirile trecutului, în ultima vreme însă devine foarte importantă utilizarea acestor instituții: comunitatea ia în folosință muzeele locale, muzeul devine un punct distins în spațiul public, se sacralizează. Devine un loc, unde devin vizibile modelele locale ale cultivării trecutului.

În acest sens muzeul local, în forma sa fizică, devine semnul public cel mai semnificativ în utilizarea conștientă și luarea în posesie a trecutului, dar și în conștientizarea trăirii cu trecutul, cu roluri importante în formarea identității locale.

Obiectele expuse pe pereții muzeului nu sunt numai obiecte prăfuite dintr-o perioadă dispărută, ci și simboluri ale credinței în dezvoltare, într-un viitor mai bun. Aceste obiecte ne arată de unde am venit (ceea ce estompează sentimentul de rădăcină), dar și ce am lăsat în spatele nostru. Iar acesta, din perspectiva prezentului arată dinamica dezvoltării.

Înființarea muzeelor sătești este până la urmă o formă contemporană a păstrării tradițiilor, care se deosebește de alte activități de acest tip prin faptul că se conectează mai ales cu spațiul, în timp ce celelalte acțiuni, de ex. festivalurile, se conectează la un eveniment, la timp. În timp ce celelalte acțiuni pot fi exportate peste granița localității, muzeul funcționează numai în spațiul așezării.

Fiindcă tradițiile și obiceiurile prezentate prin obiecte tradiționale (port popular, unelte din gospodărie etc.) din muzeu nu mai sunt cultivate în mediul lor natural, expunerea lor muzeală devine mijlocul teaurizării tradițiilor locale. Astfel locul tradițiilor organice este preluat de varianta lor organizată.

Aceste muzee au în vizor comunitatea locală, au fost amenajate conform cerințelor locale. Pot deveni locul unor ceremonii, unde au loc comunicarea identității regionale, dar și consolidarea simbolică a solidarității comunitare. Trebuie să catalogăm aceste locuri *post-muzee*, unde utilizarea obiectelor este mai importantă, decât profesionalismul tehnicilor de expunere ori colectare.

Muzeele sunt sanctuarele⁴ culturii populare, dar în aceeași timp se stabilesc prioritar lângă biserici, sau centre sacrale. Totodată majoritatea muzeelor funcționează sub aripa unei instituții – de la care împrumută o parte din ideologii.

Muzeele sunt locuri ale memoriei. Întrebarea este: a cui este această memorie? Cine, despre ce și cum amintește? Fiindcă aceste muzee sunt înființate la inițiativa și conform ideii intelectualilor locali, în mare parte arată cum vede cultura populară intelectualul local – și nu imaginea reală cum a fost organizată viața rurală în secolul al 19-lea sau al 20-lea. Pe de altă parte muzeele formează imaginea noastră despre cultura populară conform unor puncte de vedere vechi de o sută de ani (Ebli 2009: 18.). Expozițiile sunt restrânse și de alte puncte de vedere. Obiectele expuse sunt cele care au fost găsite în localitate și de care proprietarii sunt dispuși să se despartă. Expoziția poate astfel să arate bunuri culturale sub o oarecare valoare și care au fost în folosință până nu demult.

---

⁴ Acesta înseamnă că din spate obiecte muzeul devine sanctuar, pentru comunitate scena evenimentelor. (Ebli 2009: 52–53.).

Acesta explică de ce sunt expuse uneltele prelucrării cânepii sau cele legate de tors/țesut în număr mai mare decât alte obiecte tradiționale (plug din lemn, hădărag etc.).

Și la final o ultimă întrebare: ce nu reușește acest tip de muzeu să păstreze? Imaginea muncii grele din mediul rural, precum și acea luptă și suferință, care a fost necesară supraviețuirii țăranimii. Obiectele expuse pot trezi nostalgia, dar acoperă în același timp dificultățile vieții. Generațiile tinere, care sunt dirijate de către pedagogi să viziteze muzeele, au o atitudine ambivalentă față de expoziții, căci nu pot percepe viața autentică rurală. Cu toate acestea, muzeul poate fi mijlocul unei terapii psihice colective: o încercare a localnicilor de privire față-n față cu destinul dureros, care asigură o experiență terapeutică de grup (Ebli 2009: 268–270).

Bibliografie

APPADURAI, Arjun

2001 A lokalitás teremtése. *Régió* 3. sz. 3–31.

ASSMANN, Jan

1999 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest

BAUSINGER, Hermann

1995 *Népi kultúra a technika korszakában*. Osiris-Századvég Kiadó, Budapest.

EBLI Gábor

2009 *Antropológizált múzeum*. Typotex Kiadó, Budapest

FEJŐS Zoltán

2003 *Tárgy-fordítások. Néprajzi múzeumi tanulmányok*. Gondolat Kiadó, Budapest

2005 Néprajz, antropológia – kulturális örökség ő és az emlékezet kategóriái.

Iskolakultúra 3. 41–48.

FEKETE Ilona

2005 Műemlékvédelem és örökség Magyarországon: intézménytörténet, perspektívák, vélemények. *Világosság*, 6. sz. 101–116.

FRAZON Zsófia

2010 Szellemi kulturális örökségünk: miről gondoljuk, hogy az, és miről nem? *Magyar Múzeumok*,

http://www.magymuzeumok.hu/tema/144_szellemi_kulturalis_oroksegunk_mirol_gondoljuk_hogy_az_es_mirol_nem (ultima vizualizare: 15 ianuarie 2013)

GAZDA Klára

2008 *Közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány*. Kriza János Néprajzi Társaság –

BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár

GYÖRGY Péter–KISS Barbara–MONOK István (szerk.)

2005 *Kulturális örökség – társadalmi képzelet*. Akadémiai Kiadó, Budapest

HARTOG Francois

2006 *A történetiség rendjei. Prezentizmus és időtapasztalat*. L Harmattan–Atelier,

Budapest

HUSZ Mária

2006 A kulturális örökség társadalmi dimenziói. *Tudás menedzsment*. VII. évfolyam 2. szám, október, 61–67.

NORA, Pierre

2010 *Emlékezet és történelem között*. Napvilág Kiadó, Budapest

OTTO, Lene – PEDERSEN, Lykke

2004 Összegyűjteni önmagunkat. Élettörténetek és az emlékezés tárgyai. In: FEJŐS Zoltán–FRAZON Zsófia (szerk.): *Korunk és tárgyaink – elmélet és módszer*. Fordításgyűjtemény. Madok füzetek 2. Néprajzi Múzeum, Budapest, 28–39.

PALÁDI-KOVÁCS Attila

2004 A nemzeti kulturális örökség fogalma, tárgya. Örökség, hagyomány, néprajz. *Honismeret* 2. sz. 1–11.

SONKOLY Gábor

2005 Örökség és történelem: az emlékezet technikái. *Iskolakultúra* 3. sz. 16–22.

2009 Léptékváltás a kulturális örökség kezelésében. *Tabula* 2. sz. 199–209.

TOTH G. Péter

2009 Helytörténet –lokális történet és „emlékgép”. A helytörténeti múzeum mint a lokális emlékezet helye. *Néprajzi értesítő* XC. 9–37.